

Kinetički parametri

$$v = - \frac{dA}{dt} = k[A]^l[B]^m$$

Brzina

Red reakcije

KONSTANTA BRZINE

$$\ln k = \ln A - E_a / RT$$

Predavanje 2.

U opštem slučaju u kome u nekom procesu učestvuje više reaktanata, a proces se odvija po mehanizmu koji se nezna i koji se može prikazati sledećom stehiometrijskom jednačinom;

a, b, c, d stehiometrijski koeficijenti

Brzina se može izraziti sledećim izrazom:

$$\nu = k_{eksp} [A]^l [B]^m$$

Empirijski izraz,
parametri se
određuju
eksperimentalno

$n = l + m$, n je ukupni red reakcije , l je red reakcije za reaktant A, m je red reakcije za reaktant B

n može biti : 0, 1, 2, ali i 1/2 , 2/3....

Posmatranje brzine reakcije se najčešće vrši u početnom trenutku reakcije i to pri dva kinetička uslova koji olakšavaju dobijanje kinetičkih parametara.

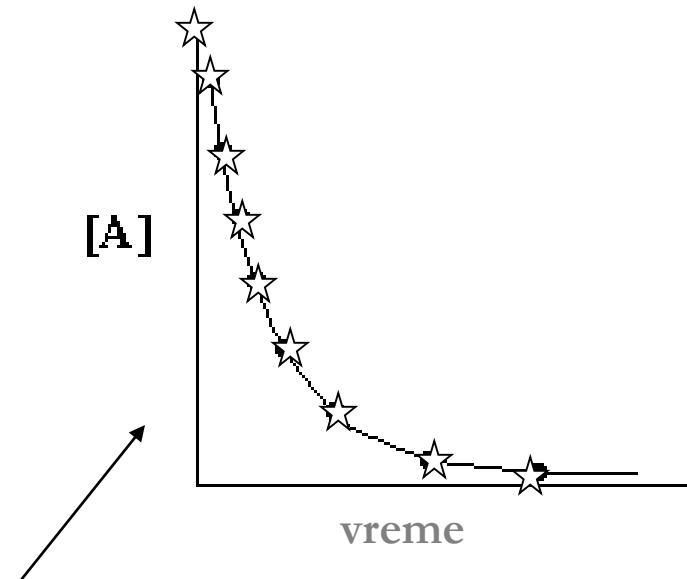
Mogući kinetički uslovi :

1. Reaktanti iste početne konc. $[A]_0 = [B]_0$

$$v_o = k[A]_o^l [A]_o^m = k[A]_o^{l+m} = k[A]_o^n$$

$$v = k[A]^n$$

Ukupni red reakcije je n

Koncentracija opada po n-tom stepenu

Kinetički uslov:

2. Limitirajući reaktant, reaktant čija je početna koncentracija mala

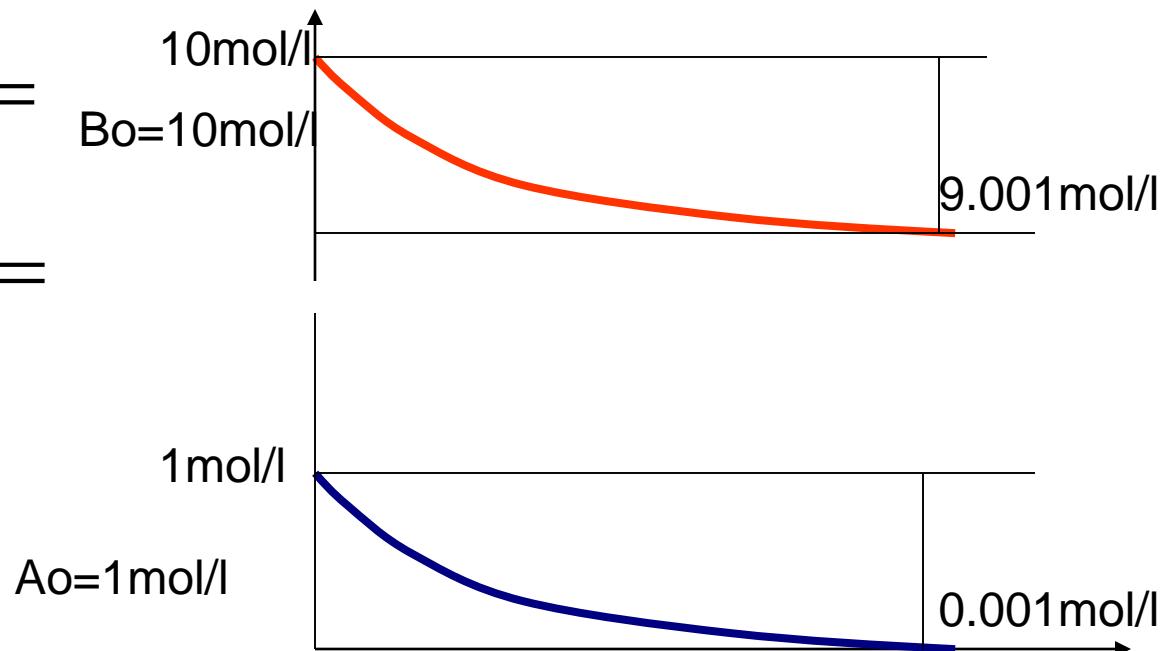
$$v = k[A]^l [B]^m [C]^j$$

$[A]_0 \ll [B]_0$ i $[C]_0$, tada se $[B]$ i $[C]$ menjaju malo u toku reakcije. $[B]$ i $[C]$ su konstante.

$$v = k[A]^l [B]_o^m [C]_o^j =$$

$$= k \{[B]_o^m [C]_o^j\} [A]^l =$$

$$= k' [A]^l$$

Reakcija je pseudo l - reda u odnosu na komponentu A

REAKCIJE PRVOG REDA

$$-\frac{d[A]}{dt} = k[A]$$

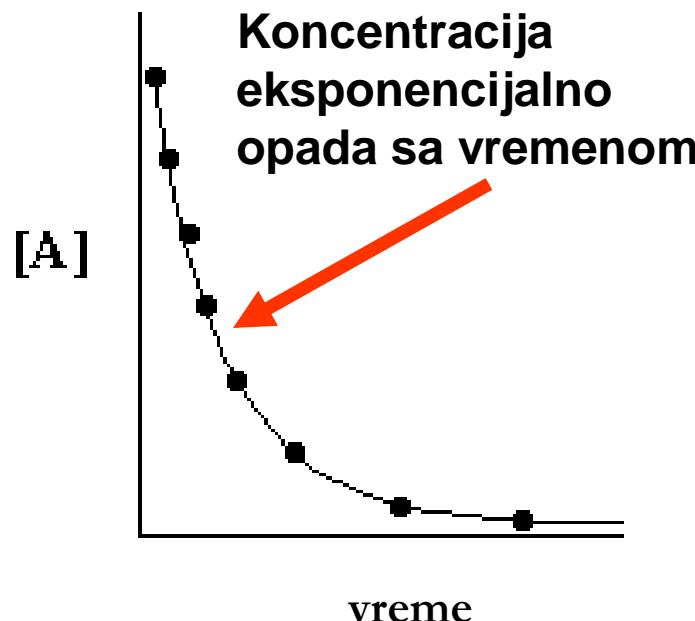
$$-\frac{d[A]}{[A]} = k dt$$

$$-\int_{A_0}^A \frac{d[A]}{[A]} = k \int_{t=0}^t dt$$

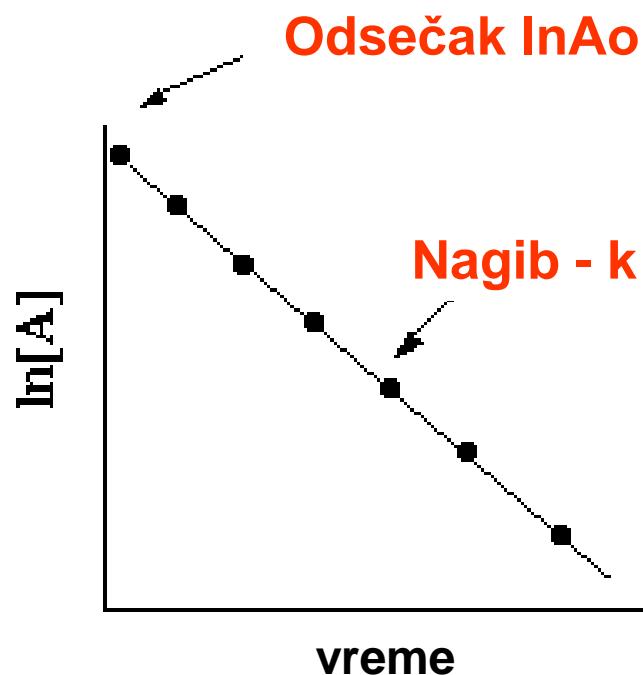
$$A = A_0 e^{-kt}$$

$$\int adx = ax$$

Tablični integrali

$$\int \frac{dx}{x} = \ln x$$

$$\ln[A] - \ln[A]_o = -kt$$

Poseban slučaj složene reakcije prvog reda

$$-\frac{1}{2} \frac{dA}{dt} = kA; \quad \frac{dA}{dt} = -2kA; \quad \text{uz: } 2k \equiv k_A$$

Svodi se na prethodni slučaj $\frac{dA}{dt} = -k_A A$

$$A = A_0 e^{-k_A t}$$

REAKCIJE DRUGOG REDA

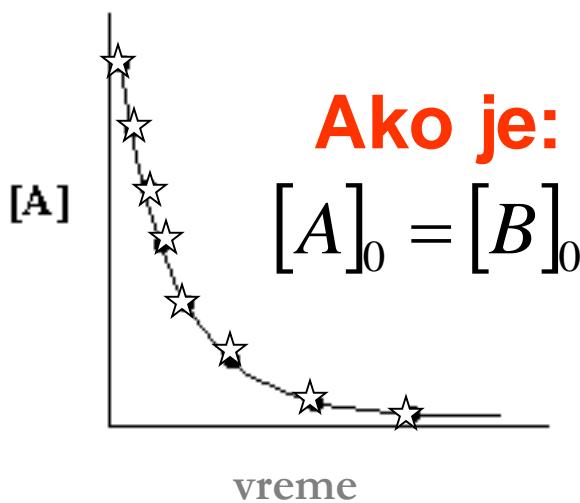

$$-\frac{d[A]}{dt} = k[A][B]$$

$$-\frac{d[A]}{dt} = k[A]^2$$

$$-\int_{A_0}^A \frac{d[A]}{[A]^2} = \int_{t=0}^t k dt$$

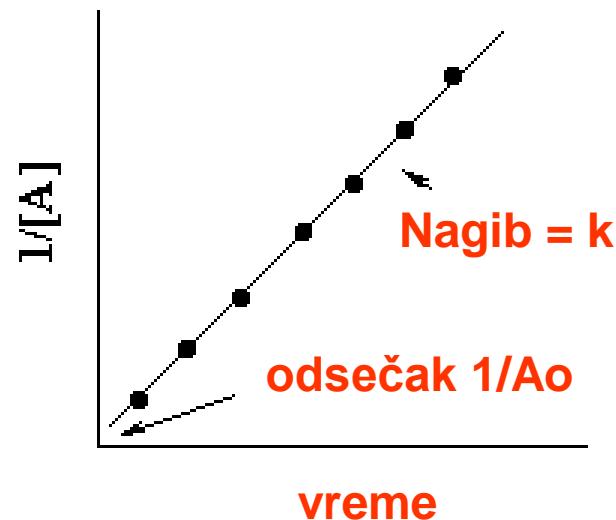
$$\frac{1}{[A]} - \frac{1}{[A]_0} = kt \quad \rightarrow$$

Ako je:

$$[A]_0 = [B]_0$$

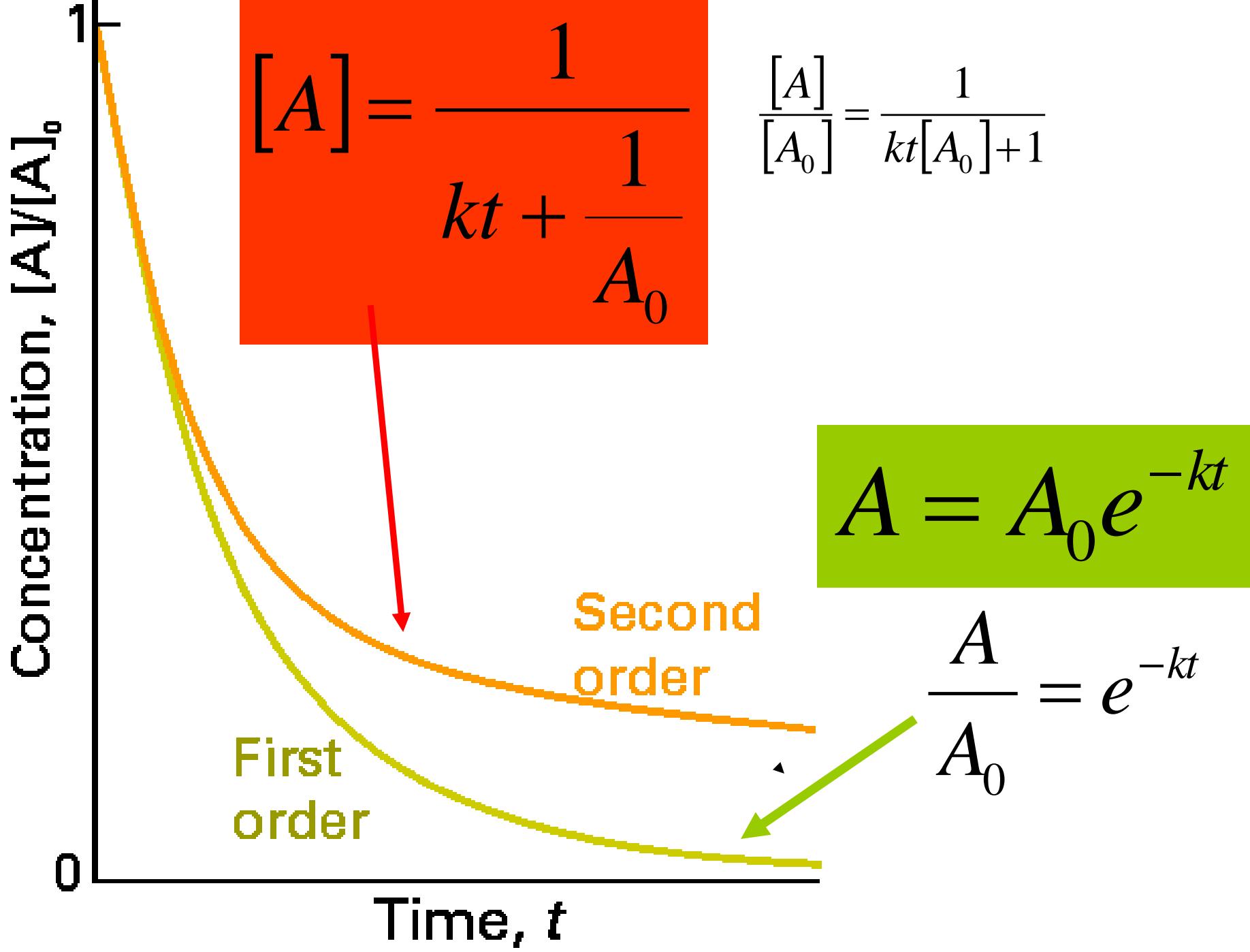
$$\int x^n dx = \frac{x^{n+1}}{n+1}$$

$$[A] = \frac{1}{kt + \frac{1}{A_0}}$$

Tablični integral

Poredjenje promene koncentracije za
reakcije prvog i drugog reda

REAKCIJE DRUGOG REDA opšti slučaj

$$A_0 \neq B_0$$

$$v = -\frac{dA}{dt} = -\frac{dB}{dt} = kAB$$

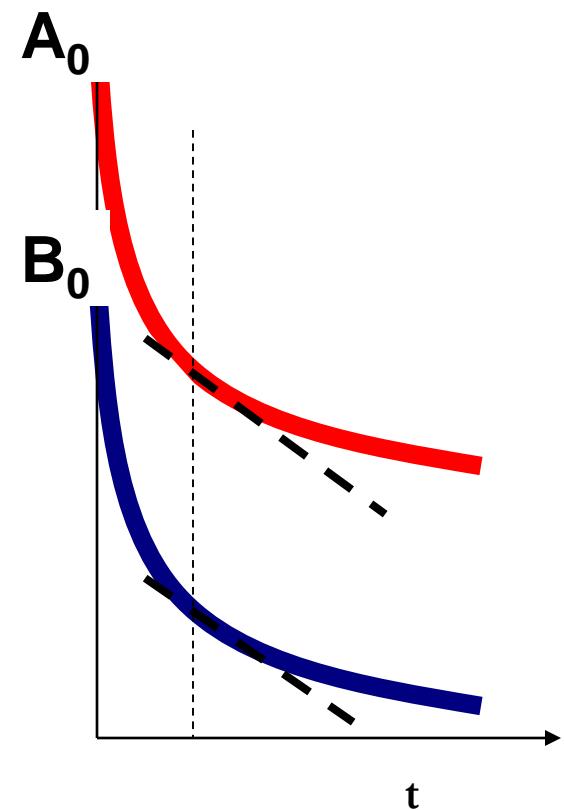
$$A_0 - \xi = A$$

$$B_0 - \xi = B$$

$$\frac{d\xi}{dt} = (A_0 - \xi)(B_0 - \xi)$$

$$\frac{1}{(A_0 - \xi)(B_0 - \xi)} = \frac{1}{B_0 - A_0} \left(\frac{1}{(A_0 - \xi)} - \frac{1}{(B_0 - \xi)} \right)$$

$$\int_0^\xi \frac{d\xi}{([A]_0 - \xi)(B_0 - \xi)} = \frac{1}{[B_0] - [A]_0} \int_0^\xi \left(\frac{d\xi}{[A_0] - \xi} - \frac{d\xi}{[B_0] - \xi} \right) = kt$$

$\ln \frac{[A]}{[A]_0} \frac{[B]_0}{[B]} = ([A]_0 - [B]_0) kt$

illi

$$\frac{1}{(B_0 - A_0)} \ln \left[\frac{B A_0}{A B_0} \right]$$

$\ln \frac{[A]_0}{[A]} \frac{[B]}{[B]_0} = ([B]_0 - [A]_0) kt$

Nagib k

t

Generalni sučaj reakcija n tog reda $n=\alpha$ ($\alpha \neq 1$)

$$\frac{d[A]}{dt} = -k[A]^\alpha$$

Tablični integral

$$[A]^{-\alpha} d[A] = -k dt$$

$$\int x^n dx = \frac{x^{n+1}}{n+1}$$

$$\int_{[A]_0}^{[A]} [A]^{-\alpha} d[A] = - \int_0^t k dt$$

$$\frac{1}{1-\alpha} \left([A]^{1-\alpha} - [A]_0^{1-\alpha} \right) = -kt$$

Reakcija n-tog reda , integralni izraz:

$$\frac{1}{n-1} \left[\frac{1}{A^{n-1}} - \frac{1}{A_0^{n-1}} \right] = kt$$

REAKCIJE NULTOG REDA n=0

$$-\frac{dA}{dt} = k(A)^0$$

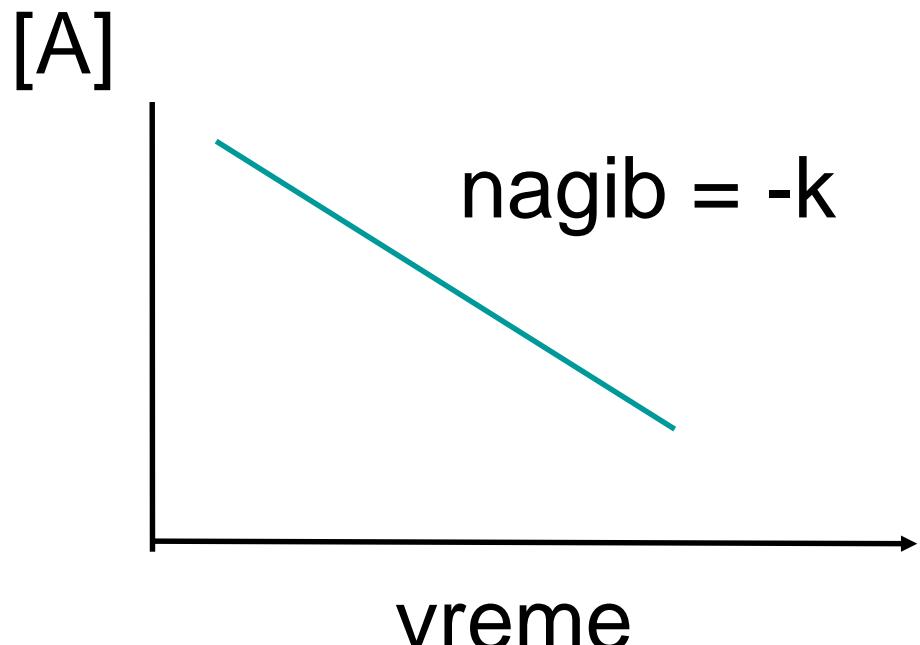
Brzina se ne menja sa koncentracijom

$$-\frac{dA}{dt} = k(A)^0 = k$$

$$\int_{A_0}^A dA = - \int_{t=0}^t k dt$$

Integralni izraz :

$$A = A_0 - kt$$

Odlučujući stupanj

Stupanj koji određuje ukupnu brzinu procesa

Najveći broj hemijskih procesa se odvija preko niza stupnjeva, koji čine mehanizam hemijske reakcije.

Najveći broj hemijskih procesa ima vremenski promenjivu stehiometriju.

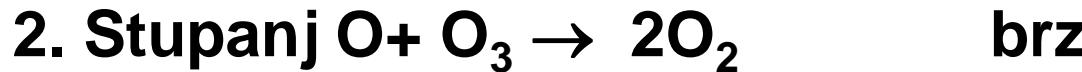
PRAVILA O BRZINAMA

1. Ako se proces odvija preko niza stupnjeva koji **slede jedan za drugim**, ukupnu brzinu procesa određuje onaj koji se odvija najmanjom brzinom, najsporiji stupanj.
2. Ako se proces odvija tako da ima više stupnjeva koji se odvijaju **paralelno** tada najbrži stupanj određuje ukupnu brzinu procesa.

Razlaganje ozona je reakcija značajna za “ozonsku rupu” u stratosveri. U ovoj reakciji kao proizvod nastaje kiseonik, a reakcija se predstavlja jednostavnom stehiometrijskom jednačinom:

$$K = \frac{[\text{O}_2]_{eq}^3}{[\text{O}_3]_{eq}^2}$$

$$\nu = \frac{1}{-2} \frac{d[\text{O}_3]}{dt} = k_{eksp} [\text{O}_3]$$

Reakcija je reakcija prvog reda **nezavisno od stehiometrijskog koeficijenta 2**

primer

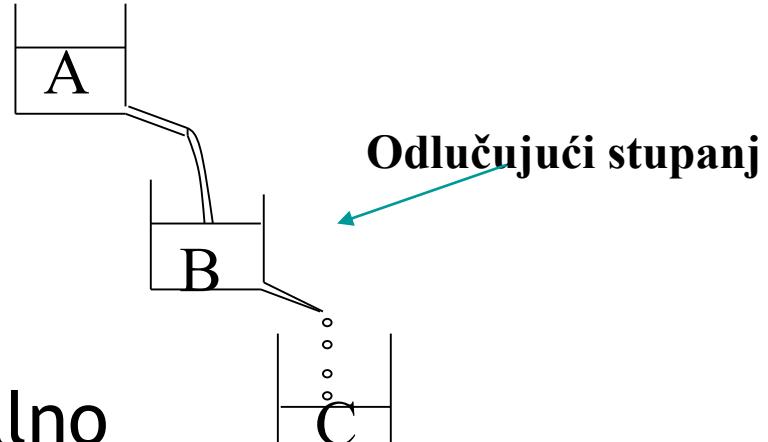
- $4\text{HBr(g)} + \text{O}_2\text{(g)} \rightarrow 2 \text{H}_2\text{O(g)} + 2 \text{Br}_2\text{(g)}$
- 1 $\text{HBr(g)} + \text{O}_2\text{(g)} \rightarrow \text{HOBr(g)}$ *spor*
- 2 $\text{HOBr(g)} + \text{HBr(g)} \rightarrow 2 \text{HOBr(g)}$ *brz*
- 3 $\text{HOBr(g)} + \text{HBr(g)} \rightarrow \text{H}_2\text{O(g)} + \text{Br}_2\text{(g)}$ *brz*
- 4 $\text{HOBr(g)} + \text{HBr(g)} \rightarrow \text{H}_2\text{O(g)} + \text{Br}_2\text{(g)}$ *brz*

$$\frac{1}{-4} \frac{d[HBr]}{dt} = -\frac{d[\text{O}_2]}{dt} = v_{1(najsporiji)} = k_1 [HBr][\text{O}_2]$$

Reakcija je drugog reda

Odlučujući stupanj

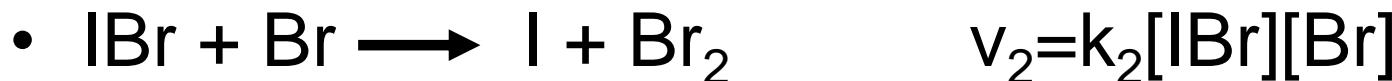
- $\text{NO}_2 + \text{CO} \rightarrow \text{NO} + \text{CO}_2$
stehiometrijska jednačina
- $v = k[\text{NO}_2]^2$ eksperimentalno
odr. brzina
- Reakcija odvija preko sledeća dva stupnja:
  -
  - $2 \text{NO}_2 \rightarrow \text{NO} + \text{NO}_3$ (Spor)
  - $\text{NO}_3 + \text{CO} \rightarrow \text{NO}_2 + \text{CO}_2$ (Brz)

Elementarni stupanj i proces

- Mehanizam: tri elementarna stupnja

- **Svaki stupanj** ima svoju brzinu koju karakteriše odgovarajuća konstanta brzine.
- **Ukupan proces** se takođe odvija nekom brzinom, što se može predstaviti empirijskom jednačinom oblika :

$$v = k_{\text{exp}}[\text{IBr}]^n$$

Zahvaljujući razlici izmedju konstanti brzina pojedinačnih stupnjeva, moguće je da jedan stupanj određuje ukupnu brzinu procesa:

- $2 \text{ IBr} \longrightarrow \text{I}_2 + \text{Br}_2$
- Mehanizam
- $\text{IBr} \longrightarrow \text{I} + \text{Br}$ (brz, k_1)
- $\text{IBr} + \text{Br} \longrightarrow \text{I} + \text{Br}_2$ (spor, k_2)
- $\text{I} + \text{I} \longrightarrow \text{I}_2$ (brz, k_3)
- $k_2 \ll k_1, k_3$
- $v = k_2 [\text{IBr}][\text{Br}]$ ali pošto je stupanj 1 brz, $[\text{Br}]$ je neka frakcija h od $[\text{IBr}]$ tj $[\text{Br}] = h[\text{IBr}]$
- $v = k_2 h [\text{IBr}][\text{IBr}] = k[\text{IBr}]^2$

Odlučujući stupanj i reakcioni mehanizam:

Stehiometrijska jednačina

mehanizam

Najsporiji stupanj
 $v = k_1[A][B]$

Produkti C+D se nemogu formirati brže nego što to dozvoljava najsporiji stupanj.
Ako je jedan stupanj u konsekutivnom nizu stupnjeva sporiji od drugih, brzina je odredjena brzinom tog najsporijeg stupnja.

Najsporiji stupanj kod konsekutivnog niza procesa se naziva, odlučujućim stupnjem.

ukupna brzina procesa

$$v = -\frac{1}{3} \frac{d[A]}{dt} = k_1[A][B]$$

Konstanta Brzine, zavisnost od temperature

Brzina hemijske reakcije uvek zavisi od trenutne koncentracije reaktanata i proporcionalna je trenutnoj koncentraciji rektanta:

Konstanta proporcionalnosti predstavlja konstantu brzine hem. reakcije

$$v = -\frac{dc_A}{dt} = kc_A$$

$$v = -\frac{d[A]}{dt} = \frac{d[C]}{dt} = k[A]$$

$$-\frac{d[A]}{dt}$$

$$k = \frac{dt}{[A]} \quad \longleftrightarrow \quad \text{k je konstanta brzine} \quad \rightarrow \quad k = \frac{dt}{[A][B]}$$

$$v = -\frac{dc_A}{dt} = -\frac{dc_B}{dt} = kc_A c_B$$

$$v = -\frac{d[A]}{dt} = -\frac{d[B]}{dt} = \frac{d[C]}{dt} = k[A][B]$$

$$-\frac{d[A]}{dt}$$

Konstanta brzine je brzina pri jediničnoj koncentraciji reaktanata i ne zavisi od koncentracije reaktanata.

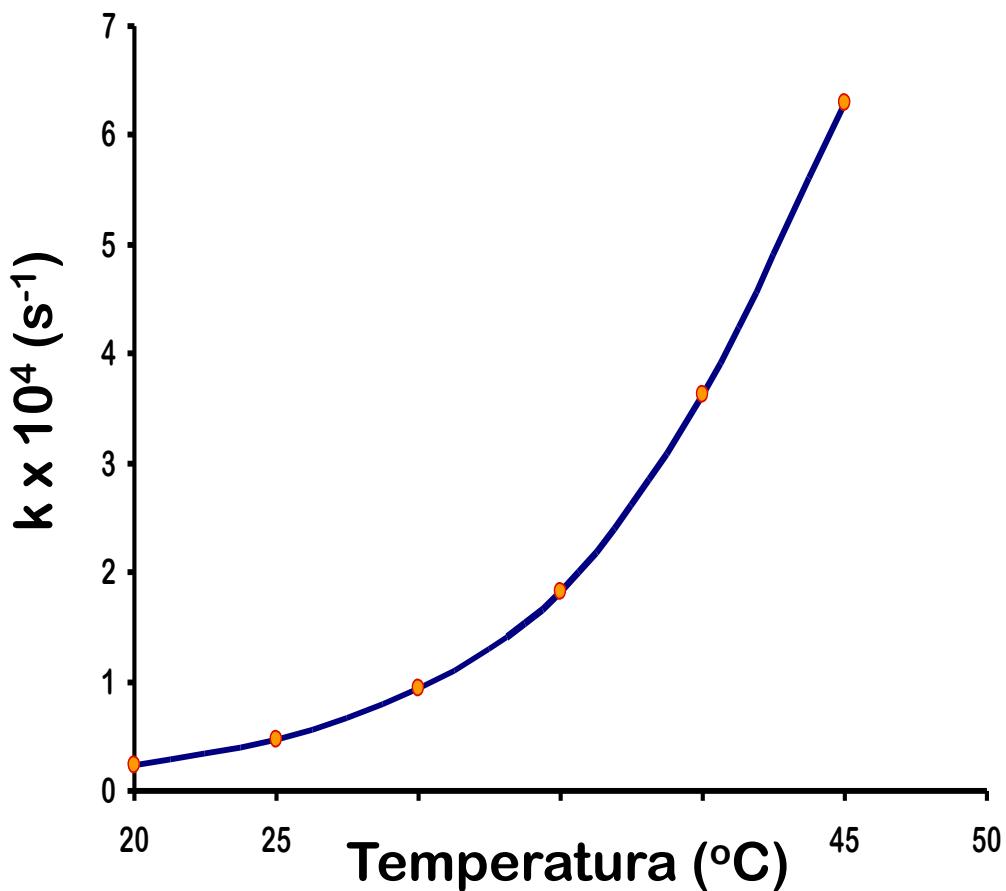
Konstanta brzine

$$v = k[A]^l[B]^m$$

- Konstanta brzine je brzina pri jediničnoj koncentraciji reaktanata.
- k = constant na konstantnoj temperaturi, ali zavisi od temperature.
- **KONSTANTA BRZINE NE ZAVISI OD KONCENTRACIJE REAKTANATA.**

Ukupni red reakcije	Jedinice k
0	$M s^{-1}$
1	s^{-1}
2	$M^{-1} s^{-1}$
3	$M^{-2} s^{-1}$

- Brzina reakcije zavisi od teperature.
- Konstanta brzine zavisi od temperature

Konstanta brzine za razaganje N_2O_5 na razlicitim teperaturama

$T, ^{\circ}\text{C}$	$k \times 10^4, \text{s}^{-1}$
20	0.235
25	0.469
30	0.933
35	1.82
40	3.62
45	6.29

Jacobus Henricus van 't Hoff

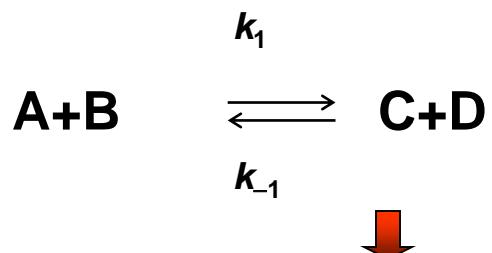
Nobelova nagrada za otkriće zakona hemijske dinamike i osmotskog pritiska u rastvorima (1901)

Svante August Arrhenius

Nobelova nagrada za postavljanje elektrolitičke teorije disocijacije (1903)

Van't Hoff –ov postupak

van't Hoff jednačina:

$$\frac{d \ln K_c}{dT} = \frac{\Delta U^o}{RT^2} = \frac{d \ln k_1}{dT} - \frac{d \ln k_{-1}}{dT}$$

A diagram showing the derivation of the van't Hoff equation. It starts with the equilibrium expression $K_c = \frac{k_1}{k_{-1}}$ and takes the natural logarithm of both sides. This leads to $\ln K_c = \ln k_1 - \ln k_{-1}$. Then, by differentiating with respect to temperature T , we get $\frac{d \ln K_c}{dT} = \frac{d \ln k_1}{dT} - \frac{d \ln k_{-1}}{dT}$. This is then equated to the standard enthalpy change $\frac{\Delta U^o}{RT^2}$.

$$E_1 - E_{-1} = \Delta U_o$$

$$\frac{d \ln k_1}{dT} = \frac{E_1}{RT^2}$$

$$\frac{d \ln k_2}{dT} = \frac{E_2}{RT^2}$$

E nije funkcije temperature

$$\int d \ln k_1 = \int \frac{E_1}{RT^2} dT + C$$

A diagram showing the integration of the van't Hoff equation. It starts with $d \ln k_1 = \frac{E_1}{RT^2} dT$ and integrates both sides with respect to T . The result is $\ln k_1 = \frac{E_1}{RT} + C$.

$$\ln k_1 = \ln A_1 - \frac{E_1}{RT}$$

Arrhenius-ova jednačina

$$k = A \exp(-E_a / RT)$$

R je gasna konstanta

Ea je **energija aktiacije**

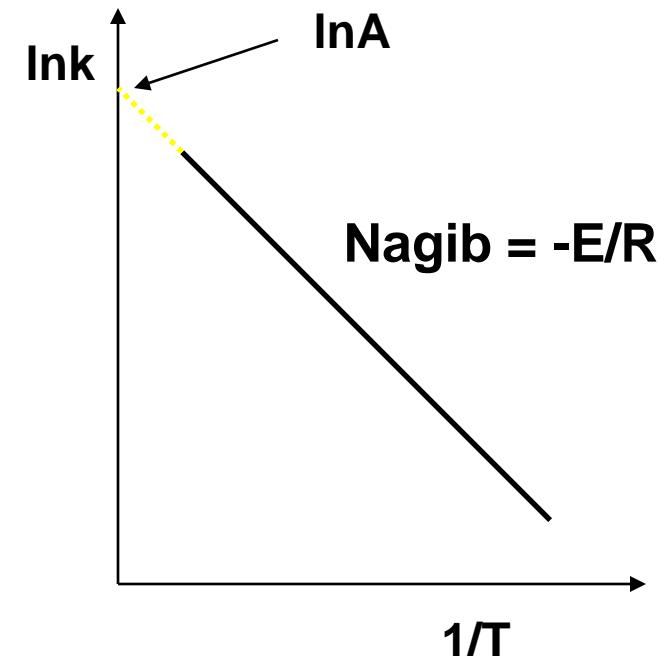
A je **pred-ekponencjalni faktor.**

- Arrhenius je pokazao kako konstanta brzine zavisi od temperature

E_a je energija aktivacije

$$\ln k = \ln A - E_a / RT$$

A se naziva fator učestanosti i određuje broj reaktivnih sudara u sistemu

Tabliční integral

$$\int \frac{d\xi}{([A_0] - \xi)([B_0] - \xi)} = \int k dt$$

$$\int \frac{dx}{(a-x)(b-x)}$$

$$\frac{1}{(a-x)(b-x)} = \frac{L}{a-x} + \frac{M}{b-x}$$

$$\frac{1}{(a-x)(b-x)} = \frac{L(b-x) + M(a-x)}{(a-x)(b-x)}$$

$$Lb + Ma = 1; \quad Lx + Mx = 0$$

$$L = -M,$$

$$L = \frac{1}{b-a}$$

$$L = -\frac{1}{a-b}$$

$$M = \frac{1}{a-b}$$

$$[A]_0 \neq [B]_0$$

$$\frac{d[A]}{dt} = \frac{d[B]}{dt} = -k[A][B]$$

$$x = [A]_0 - [A] = [B]_0 - [B]$$

$$-\frac{dx}{dt} = -k([A]_0 - x)([B]_0 - x)$$

$$\int_0^t k dt = \int_0^x \frac{dx}{([A]_0 - x)([B]_0 - x)} = \frac{1}{[B]_0 - [A]_0} \int_0^x \left(\frac{1}{[A]_0 - x} - \frac{1}{[B]_0 - x} \right) dx$$

$$kt = \frac{1}{[B]_0 - [A]_0} \left[\ln \frac{[B]_0 - x}{[B]_0} - \ln \frac{[A]_0 - x}{[A]_0} \right]$$

$$kt = \frac{1}{[B]_0 - [A]_0} \ln \frac{[B][A]_0}{[B]_0[A]}$$

Metode određivanja kinetičkih parametara:

1. Integralne
2. Diferencijalne: metoda pocetnih brzina, Metoda trenutnih brzina
- 3 Metode karakterističnog vremena